

TEM oppaat ja muut julkaisut • 4/2017

Uuden hankinta- lainsäädännön velvoitteet rikosrekisteriotteiden selvittämisestä

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriö
Työelämä- ja markkinaosasto
PL 32, 00023 Valtioneuvosto
Puh. 029 516 001
www.tem.fi

TEM oppaat ja muut julkaisut 4/2017
ISSN 2342-7922 (verkkajulkaisu)
ISBN 978-952-327-265-1

Taitto: TEM, 5/2017

Sisältö

Johdanto	3
1 Selvittämisvelvollisuuden tarkoitus, kohde ja sen rajaukset	4
2 Selvittämisvelvollisuuden henkilöllinen laajuus	8
3 Selvittämisajankohta	9
4 Rikosrekisteriotteen sisältö ja voimassaoloaika	10
5 Rikosrekisteriotteiden käytännön selvittäminen	11
6 Minkä toimittajan rikostietoja voidaan selvittää?	13
7 Rikosrekisteriotteiden käsittelyn rajoitukset ja tietosuojavaatimukset	14
8 Rikosrekisteriotteiden sähköinen käsittely	15
9 Merkintä rikosrekisteriotteiden tarkistamisesta	16
10 Rikosrekistereiden tallentaminen ehdokkaissa ja tarjoajissa	18
11 Rikostaustojen selvittäminen ulkomaisista järjestelmistä	19
12 Laki yksityisyyden suojasta työelämässä	20
13 Sanktiot ja valvonta	21

Johdanto

Vuoden 2017 alusta voimaan tulleessa julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetussa laissa (1397/2016, jäljempänä *hankintalaki*) sekä vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetussa laissa (1398/2016, jäljempänä *erityisalojen hankintalaki*) on asetettu lain soveltamisalaan kuuluville julkisyhteisöille ja muille hankintayksiköille velvoite selvittää tietyin rajoituksin tarjouskilpailun voittaneen tarjoajan sekä sen hallinto, johto- tai valvontaelimen jäsenen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävän henkilön rikosrekisteriotteet.

Uuden lainsäädännön velvoitteiden tarkoituksena on torjua harmaata taloutta sekä korruptiota sekä lisätä avoimuutta hankintayksiköiden sopimuskumppaneiden taustoista. Selvittämisvelvollisuus koskee ainoastaan hankintalain EU-kynnysarvot ja erityisalojen kynnysarvot ylittäviä hankintoja sekä ainoastaan näissä laeissa nimenomaisesti listattuja rikoksia. Rikostausta selvitetään, jotta voidaan arvioida, rasittaako ehdokasta tai tarjoajaa jokin hankintalain listatuista pakollisista poissulkemisperusteista, joiden käsillä ollessa hankintayksikön on suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle.

Uuden hankintalainsäädännön johdosta myös rikosrekisterilain säännöksiä on muutettu vuoden 2017 alusta siten, että rikosrekisterin rekisterinpitäjänä toimiva Oikeusrekisterikeskus voi toimittaa ehdokkaille ja tarjoajille tietyin laissa säädetyin edellytyksin julkisissa hankinnoissa tarvittavia rikosrekisteriotteita.

1 Selvittämisvelvollisuuden tarkoitus, kohde ja sen rajaukset

Hankintalain 88 §:n 1 momentin ja erityisalojen hankintalain 86 §:n 1 momentin mukaan ennen hankintasopimuksen tekemistä hankintayksikön on vaadittava valittua tarjoajaa toimittamaan ajantasaiset todistukset ja selvitykset sen tutkimiseksi, koskeeko sitä hankintalainsäädännössä (hankintalain 80 §) tarkoitettu pakollinen poissulkemisperuste. Lainkohtien 4 momentin mukaan edellä tarkoitetuksi näytöksi on hyväksyttävä rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 8 momentissa ja 6 b §:ssä tarkoitettu ote rikosrekisteristä taikka ehdokkaan tai tarjoajan tai sen hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenen tai edustus-, päätös tai valvontavaltaa käyttävän henkilön alkuperämaan tai sijoittautumismaan toimivaltaisen viranomaisen antama ote rikosrekisteristä.

Koska rikosrekisteriotteet vaaditaan pakollisten poissulkemisperusteiden käsittelyn selvittämiseksi, koskevat selvittämisvelvollisuus ja tätä varten annettavat rikosrekisteriotteet ainoastaan hankintalain 80 §:ssä ja erityisalojen hankintalain 84 §:ssä listattuja rikosnimikkeitä. Lisäksi velvoite on rajattu koskemaan ainoastaan vähintään hankintalain 26 §:ssä ja erityisalojen hankintalain 13 §:ssä tarkoitettujen EU-kynnysarvojen arvoisia hankintoja. Hankintalainsäädännössä ei ole asetettu hankintayksikölle velvollisuutta selvittää voittaneen tarjoajan rikosrekisteriotteet muissa sopimuslajeissa eli hankintalain luvuissa 11–13 listatuissa hankinnoissa ja käyttöoikeussopimuksissa tai erityisalojen hankintalain 10 ja 11 luvuissa tarkoitetuissa hankinnoissa ja käyttöoikeussopimuksissa. Hankintayksikkö voi halutessaan selvittää myös näissä muissa tilanteissa ehdokkaan tai tarjoajan rikosrekisteriotteet siten kuin asiasta on säädetty rikosrekisterilaissa.

Rikosrekisteriotteiden selvittämisessä huomioitavat rikosnimikkeet:

1. rikoslain (39/1889) 16 luvun 13 §:ssä tarkoitettu lahjuksen antaminen, 16 luvun 14 §:ssä tarkoitettu törkeä lahjuksen antaminen, 16 luvun 14 a §:ssä tarkoitettu lahjuksen antaminen kansanedustajalle tai 16 luvun 14 b §:ssä tarkoitettu törkeä lahjuksen antaminen kansanedustajalle;
2. rikoslain 17 luvun 1 a §:ssä tarkoitettu osallistuminen järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan;
3. rikoslain 25 luvun 3 §:ssä tarkoitettu ihmiskauppa tai 25 luvun 3 a §:ssä tarkoitettu törkeä ihmiskauppa;

4. rikoslain 29 luvun 1 §:ssä tarkoitettu veropetos, 29 luvun 2 §:ssä tarkoitettu törkeä veropetos, 29 luvun 4 a §:ssä tarkoitettu työeläkevakuutusmaksu-
petos, 29 luvun 4 b §:ssä tarkoitettu törkeä työeläkevakuutusmaksu-
petos, 29 luvun 5 §:ssä tarkoitettu avustuspetos, 29 luvun 6 §:ssä tarkoitettu törkeä
avustuspetos tai 29 luvun 7 §:ssä tarkoitettu avustuksen väärinkäyttö;
5. rikoslain 30 luvun 7 §:ssä tarkoitettu lahjominen elinkeinotoiminnassa,
30 luvun 7 a §:ssä tarkoitettu törkeä lahjominen elinkeinotoiminnassa, 30
luvun 8 §:ssä tarkoitettu lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa tai 30
luvun 8 a §:ssä tarkoitettu törkeä lahjuksen ottaminen elinkeinotoimin-
nassa;
6. rikoslain 32 luvun 6 §:ssä tarkoitettu rahanpesu, 32 luvun 7 §:ssä tarkoi-
tettu törkeä rahanpesu, 32 luvun 8 §:ssä tarkoitettu salahanke törkeään
rahanpesun tekemiseksi tai 32 luvun 9 §:ssä tarkoitettu tuottamuksellinen
rahanpesu;
7. rikoslain 34 a luvun 1 §:ssä tarkoitettu terroristisessa tarkoituksessa tehty
rikos, 34 a luvun 2 §:ssä tarkoitettu terroristisessa tarkoituksessa tehtävän
rikoksen valmistelu, 34 a luvun 3 §:ssä tarkoitettu terroristiryhmän
johtaminen, 34 a luvun 4 §:ssä tarkoitettu terroristiryhmän toiminnan
edistäminen, 34 a luvun 4 a §:ssä tarkoitettu koulutuksen antaminen ter-
rorismirikoksen tekemistä varten, 34 a luvun 4 c §:ssä tarkoitettu värväys
terrorismirikoksen tekemiseen tai 34 a luvun 5 §:ssä tarkoitettu terrorismin
rahoittaminen;
8. rikoslain 47 luvun 1 §:ssä tarkoitettu työturvallisuusrikos, 47 luvun 2 §:ssä
tarkoitettu työaika-
suojelurikos, 47 luvun 3 §:ssä tarkoitettu työsyryntä, 47
luvun 3 a §:ssä tarkoitettu kiskonnantapainen työsyryntä, 47 luvun 5 §:ssä
tarkoitettu työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaaminen tai 47
luvun 6 a §:ssä tarkoitettu luvattoman ulkomaisen työvoiman käyttö.

Otteelle merkitään myös tiedot päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu aiemmin
voimassa olleiden säännösten mukaan edellä mainittuja tekoja vastaavasta
rikoksesta. Lisäksi otteelle merkitään tiedot ulkomailta annetusta, rikosrekiste-
riin merkitystä ratkaisusta, jossa rikokset vastaavat yllä mainittuja.

Poissulkeminen edellyttää lainvoimaista tuomiota, joten hankintayksiköllä ei ole velvollisuutta sulkea tarjoajaa meneillään olevan esitutinnan tai vireillä olevan, mainittuja rikoksia koskevan, oikeudenkäynnin vuoksi. Lisäksi mainittuja rikoksia koskeva tuomio tulee ilmetä rikosrekisterin otteesta, mikä rajaa poissulkemisperusteen käyttömahdollisuuden tilanteessa, jossa tieto rikosta koskevasta tuomiosta on poistettu rikosrekisteristä. Rikosrekisterilain 10 §:n mukaan tieto ehdollisesta vankeudesta poistetaan rikosrekisteristä viiden vuoden kuluttua, tieto ehdottomasta enintään kahden vuoden vankeusrangaistuksesta kymmenen vuoden kuluttua ja tieto ehdottomasta yli kahden vuoden vankeusrangaistuksesta kahdenkymmenen vuoden kuluttua lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä. Luonnollista henkilöä koskeva sakkorangaistus ei myöskään velvoita poissulkemisperusteen käyttöön, sillä sakkorangaistukset eivät ilmene rikosrekisteristä. Rikosrekisterilain 2 §:n 4 momentin mukaan oikeushenkilöstä ja sille tuomitusta yhteisösakosta merkitään rikosrekisteriin kuitenkin muun muassa yrityksen tai yhteisön nimi, kotipaikka sekä rikos, jonka johdosta oikeushenkilölle on tuomittu yhteisösakko. Näin ollen oikeushenkilöiden osalta huomioidaan nämä lainvoimaiset yhteisösakkotuomiot. Yhteisösakkotuomion huomioimisvelvoite ei kuitenkaan koske hankintalain 80 §:n 2 momentissa mainittuja eräitä rikoslain 47 luvussa tarkoitettuja työrikoksia. Yhteisösakkoja koskevien rikosrekisteriotteiden antaminen perustuu rikosrekisterilain 6 §:n 8 momenttiin, jonka mukaan sillä, jolla on oikeus kirjoittaa oikeushenkilön nimi, on rekisterin pitämismenettelystä riippumatta tarkastus- ja tiedonsaantioikeus oikeushenkilön puolesta sekä oikeus saada sitä koskeva ote rekisteristä.

Hankintalain 80 §:n 5 momentin mukaan yli viisi vuotta vanhaa tuomiota ei saa huomioida pakollisena poissulkemisperusteena. Yhteisösakon osalta on huomioitava myös se, että yksityisille elinkeinonharjoittajille (ns. toiminimellä elinkeinoa harjoittavat henkilöt) ei voida tuomita yhteisösakkoa, joten yksityisiltä elinkeinonharjoittajilta ei tule vaatia yhteisösakko-otetta.

Julkisissa hankinnoissa noudatettavan suhteellisuusperiaatteen ja pykälän johtolauseen rikosrekisterirajauksen vuoksi edellä mainittujen rikosten lievemmät tekemuodot, joista on tuomittu sakkorangaistus, eivät voisi tulla kysymykseen pakollisina poissulkemisperusteina, mutta rikoksen laadusta riippuen poissulkeminen voi olla mahdollista ns. harkinnanvaraisen poissulkemisperusteen nojalla (hankintalain 81 §:n 1 momentin 3 tai 5 kohta). Koska Oikeusrekisterikeskukselta saadussa otteessa ei voi näkyä pelkkiä lieviä tekemuotoja ja koska oikeushenkilöitä ei voida tuomita lievästä tekemuodosta, tulee lievien tekemuotojen käyttäminen kyseeseen lähinnä ulkomaisten otteiden osalta.

Rikosrekisteriotteiden selvittämisen veloitteen laajuus:

- vain hankintalaeissa mainitut rikosnimikkeet;
- selvittäminen veloitteena vain EU-kynnysarvot ylittävissä ja erityisalojen hankintalain kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa;
- vain lainvoimaiset tuomiot (Oikeusrekisterikeskukselta saatavaan otteeseen merkitään luonnollisten henkilöiden osalta vain lainvoimaiset tuomiot, mutta yhteisösakko-otteelle merkitään myös tuomiot, jotka eivät ole saaneet lainvoimaa);
- vain rikokset, joita koskevasta tuomiosta on alle viisi vuotta;
- vain tuomiot, jotka näkyvät rikosrekisteristä eli
- luonnollisten henkilöiden vankeusrangaistukset ja
- oikeushenkilöiden yhteisösakkotuomiot (poislukien hankintalain 80 §:n 2 momentin rikosnimikkeet).

2 Selvittämisvelvollisuuden henkilöllinen laajuus

Hankintalainsäädännössä asetetun rikosrekisteriotteiden selvittämisen laajuus on yhtä laaja kuin pakollisten poissulkemisperusteiden henkilöllinen laajuus. Velvollisuus ja pakolliset poissulkemisperusteet koskevat tarjoajaa itseään sekä sen hallinto, johto- tai valvontaelimen jäseniä tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttäviä henkilöitä. Näitä henkilöitä ovat tapauksesta riippuen yrityksen pää- tai toimitusjohtaja, yrityksen varatoimitusjohtaja, yhteisön kuten osakeyhtiön tai osuuskunnan hallituksen puheenjohtaja ja nimenkirjoittajat, prokuralain (130/1979) tarkoittama prokuristi, yhdistyksen puheenjohtaja, yksityinen elinkeinonharjoittaja, avoimen yhtiön yhtiömiehet sekä kommandiittiyhtiön vastuunalainen yhtiömies. Rikosrekisteriotteiden selvittämisessä voidaan huomioida myös muut yhtiön tai muun oikeushenkilön kuten säätiön edustajat.

Rikosrekisteriotteiden selvittämisen henkilöpiirin laajuus vaihtelee tapauksittain riippuen esimerkiksi hankinnan kontekstista ja kohteesta sekä tarjouskilpailun voittaneen oikeushenkilön muodosta. Koska tyhjentävää ja kaikissa hankintamenettelyissä yhtä laajasti sovellettavaa oikeusohjetta ei näin ollen voida antaa, voi hankintayksikkö lähtökohtaisesti luottaa ehdokkaan tai tarjoajan antamaan selvitykseen lainkohdan osalta relevantista henkilöpiiristä, jonka osalta rikosrekisterimerkinnät selvitetään.

Tyypillisesti rikosrekisteriote selvitetään seuraavilta voittaneen tarjoajan henkilöiltä:

- ehdokas tai tarjoaja itse (yhteisösakko);
- osakeyhtiön pää- tai toimitusjohtaja;
- osakeyhtiön varatoimitusjohtaja;
- yhteisön hallituksen puheenjohtaja;
- yhteisön hallituksen nimenkirjoittajat;
- yhtiön prokuristit;
- yhdistyksen puheenjohtaja;
- yksityinen elinkeinonharjoittaja;
- avoimen yhtiön yhtiömiehet;
- kommandiittiyhtiön vastuunalainen yhtiömies.

Hankintayksikkö voi lähtökohtaisesti luottaa ehdokkaan tai tarjoajan antamaan selvitykseen relevantista henkilöpiiristä.

3 Selvittämisaikajankohda

Hankintalain 88 §:n 1 momentin mukaan hankintayksikön on vaadittava valittua tarjoajaa toimittamaan ajantasaiset todistukset ja selvitykset *valitulta tarjoajalta ja ennen hankintasopimuksen tekemistä*. Sanamuodot viittaavat siihen, että oikea ajankohta on *voittajan yksilöineen hankintapäätöksen tekemisen jälkeen mutta ennen hankintasopimuksen tekemistä eli allekirjoittamista*. Lainkohdan 3 momentin mukaan Hankintayksikkö voi kuitenkin milloin tahansa hankintamenettelyn aikana pyytää ehdokkaita ja tarjoajia toimittamaan kaikki tai osan 1 momentissa tarkoitetuista selvityksistä, jos se on tarpeen menettelyn asianmukaisen kulun varmistamiseksi. Eli selvitys olisi tehtävä *pääsääntöisesti hankintapäätöksen tekemisen yhteydessä*, mutta *tarvittaessa* selvitykset voidaan vaatia jo tarjouskilpailun aikana. Jotta selvityksestä tarjoajalle ja hankintayksikölle aiheutuva hallinnollinen rasite voidaan minimoida, tulisi pääsääntöisesti selvitys tehdä vain tarjouskilpailun voittajalta hankintapäätöksen jälkeen.

Jos tarjouskilpailun voittaneen tarjoajan toimittamista selvityksistä kävisi ilmi, että käsillä on pakollinen poissulkemisperuste, hankintayksiköllä ei ole hankintadirektiivin mukaan oikeutta tehdä voittaneen tarjoajan kanssa hankintasopimusta. Ongelmien välttämiseksi hankintayksikkö voi pyytää selvitykset tarjouskilpailun voittajaksi alustavaksi yksilöidyltä tarjoajalta ennen hankintapäätöksen tekemistä. Menettelyssä hankintayksikkö yksilöisi ensin tarjouskilpailun voittajan. Kyseessä ei olisi kuitenkaan vielä hankintalaissa tarkoitettu hankintapäätös. Tämän jälkeen yksilöidyltä voittajalta vaadittaisiin rikosrekisteriotteet. Mikäli tarjoaja voidaan rikosrekisteriotteiden perusteella valita sopimuskumppaniksi, tehdään tämän jälkeen varsinainen hankintapäätös. Mikäli asiakirjat sen sijaan osoittavat tarjoajan aiemmin toimittamasta vakuutuksesta poiketen pakollisen poissulkemisperusteen rasittavan sitä, hankintayksikkö voi vaatia toiseksi parhaan tarjouksen tehneeltä tarjoajalta rikosrekisteriotteet.

Toinen toteuttamistapa on se, että hankintayksikkö tekee hankintapäätöksen, jossa se yksilöisi tarjouskilpailun voittajan. Mikäli rikosrekisteriotteet osoittavat pakollisen poissulkemisperusteen, hankintayksikkö voisi käyttää hankintalain 123 §:ssä tarkoitettua hankintaoikaisua ja poistaa virheelliseen selvitykseen perustuneen alkuperäisen hankintapäätöksensä.

Dynaamisen hankintajärjestelmän ja erityisalojen hankintalain mukaisen toimittajarekisterin osalta on usein suositeltavaa pyytää rikosrekisteriotteita koskevat selvitykset osallistumishakemuksen yhteydessä. Hankintalain 88 §:n 3 momentti luo oikeuden hankintayksikölle pyytää selvityksiä tarvittaessa myös muissa vaiheissa kuin tarjouskilpailun viimeisissä vaiheissa voitaneelta tarjoajalta.

Rikosrekisteriotteen selvittämisen ajankohta:

- pääsääntöisesti hankintapäätöksen tekemisen yhteydessä voittaneelta tarjoajalta;
- tarvittaessa jo tarjouskilpailun aikana ehdokkailta tai tarjoajilta.

4 Rikosrekisteriotteen sisältö ja voimassaoloaika

Julkisissa hankinnoissa käytettävään rikosrekisteriotteeseen merkitään tuomioistuimen lainvoimaiset ratkaisut, jolla henkilö on tuomittu sakkorangaistusta ankarampaan rangaistukseen. Otteeseen merkitään myös tuomioistuimen ratkaisut, jolla oikeushenkilö on tuomittu yhteisösakkoon hankintalain pakollisina poissulkemisperusteina listatuista rikoksista.

Hankintamenettelyjä varten käytettävät rikosrekisteriotteet ovat voimassa 12 kuukautta niiden antamisesta.

5 Rikosrekisteriotteiden käytännön selvittäminen

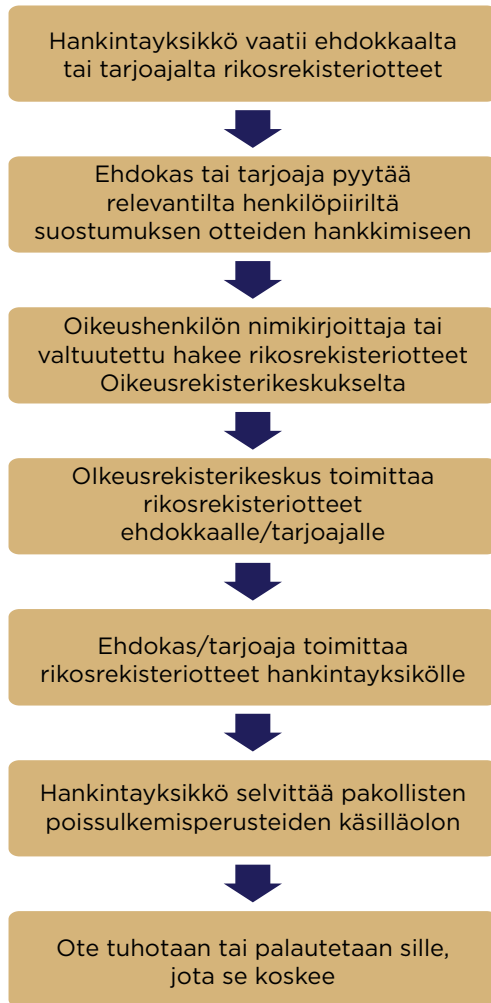
Käytännössä rikosrekisteriotteiden selvittäminen toteutetaan niin, että hankintayksikkö vaatii rikosrekisteriotteet ehdokkaalta tai tarjoajalta, jonka edustaja pyytää tämän jälkeen relevanttiin henkilöpiiriin kuuluvilta henkilöiltä kirjallisen suostumuksen otteiden pyytämiseen Oikeusrekisterikeskukselta. Malleja suostumuksista löytyy Oikeusrekisterikeskuksen verkkosivuilta osoitteesta www.oikeusrekisterikeskus.fi. Ehdokasta tai tarjoajaa koskevan rikosrekisteriotteen osalta pyytäjänä on oltava oikeushenkilön nimikirjoittaja.

Hakemus rekisteriotteen saamiseksi voidaan tehdä joko sähköisesti tai postitse. Ensisijaisena hakemustienä suositellaan sähköistä yhteyttä: <https://asiointi.oikeus.fi/ork-kansalaisille>. Tunnistautuminen järjestelmään tapahtuu Väestörekisterikeskuksen tarjoaman Katso-tunnistuksen kautta. Katso-tunnisteen eli pääkäyttäjyyden saa käyttöönsä henkilö, jolla on kaupparekisteriotteen mukaan oikeus toimia yrityksen puolesta (nimenkirjoitusoikeus). Pääkäyttäjällä on lisäksi mahdollisuus valtuuttaa toinen henkilö toimaan yrityksen nimissä, jolloin hakijana voi olla muukin kuin nimenkirjoittaja.¹ Oikeusrekisterikeskukselta saatu rikosrekisteriote annetaan ehdokkaalle tai tarjoajalle tällä hetkellä ainoastaan paperimuodossa postitse. Otteet toimitetaan yrityksen ilmoittamaan postiosoitteeseen.

Saatuaan rikosrekisteriotteet tarjoaja toimittaa ne eteenpäin hankintayksikölle, joka selvittää, osoittavatko ne pakollisen poissulkemisperusteen käsilläolon. Hankintayksikkö tekee merkinnän otteen saamisesta ja pakollisten poissulkemisperusteiden tarkistamisesta. Tämän jälkeen hankintayksikkö tuhoaa otteen tai palauttaa sen sille, jota se koskee.

---

¹ Ohje valtuutuksen tekemiseksi löytyy verohallinnon sivuilta osoitteesta https://www.vero.fi/download/Valtuutuksen_myontaminen/%7B01F49DE1-72D0-40C3-8363-39914491E96A%7D/5089.

6 Minkä toimittajan rikostietoja voidaan selvittää?

Rikosrekisterilain 6 b §:n nojalla julkisia hankintoja varten tarkoitetun rikosrekisteriotteen saavat vain hankintalain 4 §:ssä tarkoitetut ehdokas tai tarjoaja. Ehdokkaalla tarkoitetaan hankintalain 4 §:n 9 kohdan mukaan toimittajaa, joka on ilmoittanut halukkuutensa osallistua hankintamenettelyyn, ja tarjoajalla toimittajaa, joka on jättänyt tarjouksen. Näiden omat alihankkijat, jotka osallistuvat hankintasopimuksen toteuttamiseen mutta eivät suoraan hankintamenettelyyn, eivät saa johto- tai valvontaelintensä jäsenten rikosrekisteriotteita. Näin ollen otteita ei voida myöskään vaatia tällaiselta alihankkijalta. Hankintayksikkö ei voi myöskään vaatia pääsopimuskumppania tarkistamaan omien alihankkijoidensa johto- tai vastuuhenkilöiden rikosrekisteriotteet, koska rikosrekisterilaissa ei ole luotu tällaista oikeutta yrityksellekään.

Jos kyseessä on puolestaan sellainen toimittaja, joka osallistuu hankintamenettelyyn osana ryhmittymää tai jonka voimavaroihin viitataan tarjouksessa, voidaan näiden toimittajien katsoa osallistuneen hankintamenettelyyn ja tarjouksen jättämiseen siinä määrin, että niiden voidaan katsoa rinnastuvan rikosrekisterilain 6 b §:ssä tarkoitettuihin ehdokkaisiin tai tarjoajiin. Näitä otteita voidaan siten myös vaatia tällaisilta toimittajilta.

7 Rikosrekisteriotteiden käsittelyn rajoitukset ja tietosuojavaatimukset

Rikosrekistereihin merkitty tieto on Suomen lain mukaan salassa pidettävää. Henkilötiedoilla taas tarkoitetaan kaikenlaisia luonnollista henkilöä koskevia tai kuvaavia merkintöjä, jotka voidaan tunnistaa häntä koskeviksi. Henkilötietolain (523/1999) 11 §:n mukaan arkaluonteisia henkilötietoja ovat merkinnät, jotka kuvaavat henkilön rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta. Näiden tietojen käsittely on sallittua silloin, kun asiasta on säädetty laissa. Uusi tietosuojasetus (EU-asetus 2016/679), jota sovelletaan 25.5.2018 alkaen, edellyttää myös 10 artiklan nojalla, että rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyvien henkilötietojen käsittely suoritetaan vain viranomaisen valvonnassa tai kun se sallitaan unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä, jossa säädetään asianmukaisista suojatoimista rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi. Kattavaa rikosrekisteriä pidetään vain julkisen viranomaisen valvonnassa.

Hankintalain mukaan hankintayksikkö taikka ehdokas tai tarjoaja ei saa ottaa jäljennöstä rikosrekisteriotteesta eikä tallettaa sitä itselleen. Hankintayksikön on poissulkemisperusteiden selvittämisen jälkeen hävitettävä rikosrekisteriote tai palautettava se henkilölle, jota se koskee. Rikosrekisteristä ilmeneviä tietoja ei saa ilmaista muille kuin sellaisille henkilöille, jotka välttämättä tarvitsevat niitä poissulkemisperusteiden selvittämiseksi.

Hankintalainsäädännön mukaan hankintamenettelyn asiakirjojen käsittelyyn sovelletaan pääsääntöisesti lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999). Laki sääntelee viranomaisten ja hankintalain nojalla myös muiden hankintayksikön hallussa olevien asiakirjojen julkisuutta ja salassapitoa sekä muun muassa asiakirjojen luovuttamista.

Valtion hankintayksiköissä on lisäksi otettava huomioon valtioneuvoston asetus tietoturvallisuudesta valtionhallinnossa (681/2010), jossa on asetettu rajoituksia suojatun tiedon kopioinnille, käsittelylle, välittämislle ja siirtämiselle tietoverkossa. Asetuksessa on asetettu vaatimuksia muun muassa suojatun tiedon siirtämiselle käytöltään rajoitetussa viranomaisen tietoverkossa.

Edellä mainitut säännökset asettavat vaatimuksia ja rajoituksia rikosrekisteriotteiden ja niiden sisältämien tietojen käsittelylle jäljempänä esitetyillä tavoilla.

8 Rikosrekisteriotteiden sähköinen käsittely

Kuten edellä on todettu, rikosrekisteriotteet saadaan tällä hetkellä Oikeusrekisterikeskukselta vain paperimuodossa. Hankintalain 62 §:n 1 momentin mukaan EU-kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa tarjoukset ja osallistumishakemukset sekä muu hankintamenettelyyn liittyvä tietojenvaihto on toimitettava sähköistä muotoa käyttäen viimeistään 18. lokakuuta 2018 alkaen (yhteishankintayksiköiden osalta 18. huhtikuuta alkaen). Säännös ei kuitenkaan estä rikosrekisteriotteen toimittamista, sillä hankintalain 62 §:n 2 momentin mukaan hankintamenettelyyn liittyvä tietojenvaihto voidaan toimittaa postitse tai muulla soveltuvalla tavalla, jos muiden kuin sähköisten viestintämuotojen käyttö on tarpeen hankintamenettelyssä käsiteltävien tietojen erityisen arkaluonteisuuden suojaamiseksi, eikä suojaamista voida riittävällä tavalla varmistaa käyttämällä sähköisiä välineitä ja laitteita, jotka ovat toimittajien yleisesti saatavilla ja jotka voidaan saattaa niiden saataville. Suomessa ei ole tällä hetkellä käytössä sellaista sähköistä tietojenvaihtojärjestelmää Oikeusrekisterikeskuksen, ehdokkaiden ja tarjoajien sekä hankintayksiköiden välillä, joilla voitaisiin varmistaa rikosrekisteriotteiden sisältämien arkaluonteisten tietojen käsittelyn riittävä suojaaminen ja jäljitettävyyttä.

Ehdokkaan tai tarjoajan relevantin henkilöpiirin toimesta rikosrekisteriote voitaneen muuttaa sähköiseen muotoon ja toimittaa hankintayksikölle sähköisesti, mutta tällöin hankintayksikön on otettava huomioon hankintalain ja muun tietosuojalainsäädännön vaatimukset ja rajoitukset tietojen jäljentämisestä ja tallettamisesta. Hankintayksikön on varmistettava, että sähköisen tiedon käsittelyssä ja siirtämisessä mahdollisesti muodostuneet jäljennökset palvelimille ja muihin tallennustiloihin tuhotaan lain vaatimusten mukaisesti.

Sähköisen rikosrekisteriotteen *palauttamisen* osalta on lisäksi huomioitava valtioneuvoston asetus tietoturvasuudesta valtionhallinnossa (681/2010), jonka säännökset asettavat vaatimuksia ja rajoituksia tiedon siirtämiselle, käsittelylle ja tietoverkoille. Asetuksen säännökset eivät mahdollista rikosrekisteriotteen palauttamista tarjoajan tai ehdokkaan johto- tai vastuushenkilöille sähköistä tietojenvaihtoa käyttämällä ilman että palautus toteutettaisiin esimerkiksi tarkoitukseen sopivan tietojenvaihtojärjestelmän kautta.

Muun muassa edellä esitettyjen perusteiden johdosta on suositeltavaa vastaanottaa rikosrekisteriotteet ensisijaisesti paperiversioina siihen saakka, kunnes hankintamenettelyyn liittyvässä viestinnässä voidaan riittävällä tavalla varmistaa rikosrekisteriotteiden salassa pidettävän tiedon käsittelyn lain mukainen suojaus ja jäljitettävyyttä. Mikäli lainsäädännön vaatimusten mukainen suojaus ja jäljitettävyyttä on varmistettu, voi otteita pyytää myös sähköisesti.

9 Merkintä rikosrekisteriotteiden tarkistamisesta

Hankintalainsäädännön nojalla hankintayksikkö on velvollinen tarkistamaan tarjouskilpailun voittaneen tarjoajan relevantin henkilöpiirin rikosrekisteriotteet. Hankintalaissa toisaalta vaaditaan, että rikosrekisteriotteesta ilmeneviä tietoja ei saa ilmaista muille kuin sellaisille henkilöille, jotka välttämättä tarvitsevat niitä poissulkemisperusteiden selvittämiseksi. Hankintalainsäädännön avoimuus- ja syrjimättömyysvaatimusten varmistamiseksi hankintayksikön on perusteltua tehdä merkintä asiakirjojihinsa rikosrekisteriotteen esittämisestä nähtäväksi ja pakollisten poissulkemisperusteiden selvittämisestä. Samalla sen on kuitenkin otettava huomioon rikosrekisteritietojen arkaluonteisuus ja salassapitovaatimukset. Hankintayksikön on perusteltua laatia sisäiset ohjeet siitä, miten ja kuka rikosrekisteritietoja voi käsitellä hankintayksikössä.

Hankintayksikkö voi haluta merkitä tiedon rikosrekisteriotteiden saamisesta ja pakollisten poissulkemisperusteiden käsilläolon selvittämisestä esimerkiksi hankintapäätökseen, päätökseen liittyvään selvitykseen tai pöytäkirjaan taikka hankintamenettelyä koskevaan kertomukseen. Tältä osin on otettava huomioon viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, julkisuuslaki) säännökset.

Hankintamenettelyn asiakirjoihin sovelletaan julkisuuslakia siten kuin hankintalainsäädännössä on säädetty. Julkisuuslain 6 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla hankintaa ja urakkaa samoin kuin muuta tarjousten perusteella ratkaistavaa oikeustointa koskeva tarjouksen täydennyspyyntö ja tarjousasian käsittelyä varten laaditut selvitykset ja muut asiakirjat tulevat julkisiksi, kun sopimus asiassa on tehty. Julkisuuslain 6 §:n 1 momentin 8 kohdan nojalla viranomaisen päätös, lausunto, toimituskirja ja viranomaisen sopimusosapuolena tekemä ratkaisu sekä niiden käsittelyä varten viranomaisessa laaditut muistiot ja pöytäkirjat tulevat julkisiksi, kun päätös, lausunto, toimituskirja tai sopimus on allekirjoitettu tai sitä vastaavalla tavalla varmennettu. Lain 6 §:n 1 momentin 6 kohdan nojalla pöytäkirja tulee julkiseksi, kun se tarkastuksen jälkeen on allekirjoitettu tai sitä vastaavalla tavalla varmennettu, jollei sitä ole laadittu asian valmistelemiseksi tai viranomaisen sisäistä työskentelyä varten.

Kaikkia edellä kuvattuja julkiseksi tulemisen ajankohtia rajoittavat kuitenkin julkisuuslain 24 §:ssä säädetyt salassapitosäännökset. Lain 24 §:n 1 momentin 28 kohdan mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat rikosrekisteriin, sakkorekisteriin, oikeushallinnon valtakunnalliseen tietojärjestelmään sekä eläintenpitokieltorekisteriin talletetut tiedot, todistajansuojeluohjelmia koskevaan rekisteriin tallennetut tiedot ja muut todistajansuojeluohjelmaa koskevat tiedot samoin kuin Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tutkimus- ja seurantatarkoituksia varten keräämät tiedot. Tieto rikosrekisteristä (myös tieto

siitä, että rikosrekisterissä *ei ole merkintöjä*) on siis salassa pidettävä tieto, jota ei saa antaa ilman laissa säädettyä erityistä perustetta.

Hankintapäätöksessä, selvityksessä, kertomuksessa tai pöytäkirjassa oleva yleinen tieto siitä, että hankintayksikölle on esitetty hankintalainsäädännössä tarkoitettu tai tarkoitettut otteet nähtäväksi, ei lähtökohtaisesti sisällä salassa pidettävää tietoa rikosrekisteristä. Mikäli hankintayksikkö haluaa oman oikeussuojansa turvaamiseksi tai tulevaa asian tarkistamista varten merkitä omiin asiakirjoihinsa tarkemmin sen, keneltä ja missä asemassa olevilta henkilöiltä rikosrekisteriotteet on tarkistettu, se voi näin tehdä, mutta yksittäisen henkilön tai hänen asemansa paljastavaa rikosrekisteriotteen selvittämismainintaa ei kuitenkaan tulisi sisällyttää viranomaisen asiakirjan julkiseen osaan. Nämä tiedot voidaan näin ollen merkitä salassa pidettävään viranomaisen asiakirjan osaan. On kuitenkin otettava huomioon, että tunnistetiedot muodostavat henkilörekisterin, jolloin rekisteristä on laadittava rekisteriseloste.

10 Rikosrekistereiden tallentaminen ehdokkaissa ja tarjoajissa

Hankintalain säännökset estävät rikosrekisteriotteiden jäljentämisen ja tallentamisen hankintayksiköiden lisäksi myös ehdokkaiden ja tarjoajien osalta. 12 kuukautta voimassa olevien rikosrekisteriotteiden keskitetty tallennus ehdokas- tai tarjoajayhteisössä ei ole lain nojalla mahdollista, vaikka tämä helpottaisi toistuvaa asiointia hankintayksiköiden kanssa. Henkilö, jota rikosrekisteriote koskee, voi kuitenkin itse tallentaa oman otteensa, ja nämä otteet voidaan toimittaa edelleen hankintayksikölle keskitetysti.

11 Rikostaustojen selvittäminen ulkomaisista järjestelmistä

Mikäli tarjoajan tai ehdokkaan johto- tai vastuuhenkilö on ulkomaalainen tai asuu ulkomailla, ei Oikeusrekisterikeskukselta haettavasta rikosrekisteriotteesta käy välttämättä ilmi hänen rikostaustansa hankintalainsäädännössä edellytetyin osin. Tilanne on sama toiseen valtioon sijoittautuneen oikeushenkilön osalta.

Muiden EU- tai ETA-jäsenvaltioiden rikostaustaotteista saa tietoa ensinnäkin Euroopan komission ylläpitämästä e-Certis-järjestelmästä (<https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/ecertis/>). Järjestelmästä voi hakea tietoa jäsenmaittain tai vapaalla haulilla. Järjestelmästä käy ilmi muun muassa se, mikä viranomainen tai instituutio myöntää otteita tai selvityksiä rikostaustoista sekä tämän otteen voimassaoloaika sekä otteen mahdollinen hinta. Joissain maissa rikosrekisteriotteen sijasta hyödynnetään yrityksen valaehtoista vakuutusta, joka on hyväksyttävä vaihtoehtoisena selvityksenä hankintalain 88 §:n nojalla. Eräissä EU-maissa ei myöskään ole sellaista rikosrekisteriä, jossa rikosnimikkeestä saadun tuomion voisi yksiselitteisesti yhdistää yrityksiin tai oikeushenkilöihin (esim. Skotlanti, Englanti, Wales, Ruotsi). Komission e-Certis -järjestelmästä käy lisäksi ilmi, mitkä kunkin maan kansallisen lainsäädännön säännökset vastaavat tiettyä pakollista poissulkemisperustetta tai rikosnimikettä. Hankintayksikkö voi lisäksi tiedustella ehdokkaalta tai tarjoajalta itseltään tietoa tämän sijaintimaan järjestelmästä.

Mikäli tietoa asianomaisesta tietojärjestelmästä tai rekisteristä ei saada selville käyttämällä e-Certis - järjestelmää, voivat ehdokas tai tarjoaja taikka hankintayksikkö olla yhteydessä joko työ- ja elinkeinoministeriöön tai Oikeusrekisterikeskukseen. Työ- ja elinkeinoministeriö voi selvittää relevantin rekisterin hyödyntämällä EU:n sisämarkkinoiden tietojenvaihtojärjestelmää (Internal Market Information system, IMI). Oikeusrekisterikeskus voi puolestaan hyödyntää asian selvittämisessä sillä olevaa tietoa rikosnimikkeiden vastaavuuksista ja eri maiden rikosrekistereistä vastaavista keskusviranomaisista.

Työ- ja elinkeinoministeriön yhteystiedot:

kirjaamo@tem.fi, puh. 029 516 001

Oikeusrekisterikeskuksen yhteystiedot:

rikosrekisteri@om.fi, puh. 029 566 5650

12 Laki yksityisyyden suojasta työelämässä

Joissain tilanteissa rikosrekisteriotteita voidaan joutua tilaamaan myös sellaisilta ehdokkaan tai tarjoajan hallinto, johto- tai valvontaelimen jäseneltä tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävältä henkilöltä, joka on työsuhteessa ehdokkaaseen tai tarjoajaan. Näissä tapauksissa on otettava huomioon yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain (759/2004) säännökset. Kyseinen säädös ei koske muissa kuin työsuhteessa olevia henkilöitä kuten esimerkiksi yrityksen toimitusjohtajaa tai hallituksen jäseniä.

Yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain 3 §:n mukaan työnantaja saa käsitellä vain välttämättä työntekijän työsuhteen kannalta tarpeellisia henkilötietoja, jotka liittyvät työsuhteen osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien hoitamiseen tai työnantajan työntekijöille tarjoamiin etuuksiin taikka johtuvat työtehtävien erityisluonteesta. Tarpeellisuusvaatimuksesta ei voida poiketa edes työntekijän suostumuksella. Lain 4 §:n 1 momentin mukaan tiedot kerätään pääsääntöisesti työntekijältä itseltään tai suostumuksella muualta. Rikosrekisteritietoja työnantajalla on oikeus käsitellä silloin, kun viranomaisen luovuttaa tietoja työnantajalle tämän laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi tai kun työnantaja hankkii rikosrekisteritietoja työntekijän luotettavuuden selvittämiseksi siten kuin lainsäädännössä on erikseen säädetty.

Hankintalainsäädännön edellä kuvatut säännöt luovat tältä osin sen laissa rajatun tarpeen, joka mahdollistaa relevantin työsuhteessa olevan henkilöpiirin rikosrekisteriotteiden selvittämisen. Selvitettävän henkilön on kuitenkin kuuluttava hankintalainsäädännössä määrättyyn henkilöpiiriin ja henkilöllä tulee olla sellainen asema hankinnan toteuttamisessa, että rikosrekisteriotteiden selvittämiseksi on tarpeellinen ja hankintalainsäädännöstä johtuva syy.

Yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain 4 §:n 3 momentin mukaan henkilötietojen kerääminen työhön otettaessa ja työsuhteen aikana kuuluu yhteistoiminnasta yrityksissä annetussa laissa (334/2007), yhteistoiminnasta valtion virastoissa ja laitoksissa annetussa laissa (651/1988) sekä työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnissa annetussa laissa (449/2007) tarkoitetun yhteistoimintamenettelyn piiriin. Ehdokkaana tai tarjoajana toimivan työnantajan on näin ollen järjestettävä yhteistoiminta- tai kuulemismenettely henkilötietojen keräämisen tarkoituksista, käyttöönnotosta ja menetelmistä. Työnantajalla on lisäksi velvollisuus tiedottaa henkilöstölle rikosrekisteriotteiden keräämisestä sekä määritellä keräämisen laajuus.

13 Sanktiot ja valvonta

Rikoslain 40 luvun 5 §:ssä säädetään virkasalaisuuden rikkomisesta ja tuottamuksellisesta virkasalaisuuden rikkomisesta. Arkaluonteisten ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) salassa pidettäväksi säädetyn tiedon tai asiakirjan paljastaminen tai käyttäminen oman tai toisen hyödyksi virkamiehen toimesta voi tulla rangaistavaksi virkasalaisuuden rikkomisena tai tuottamuksellisena virkasalaisuuden rikkomisena.

Rikoslain 38 luvun 1 ja 2 §:ssä säädetään salassapitorikoksesta sekä salassapitorikkomuksesta. Laissa tai asetuksessa säädetyn tai viranomaisen lain nojalla erikseen määräämän salassapitovelvoitteen vastainen salaisuuden paljastaminen tai käyttö omaksi tai toisen hyödyksi voi tulla rangaistavaksi salassapitorikoksena tai salassapitorikkomuksena.

Rikoslain 38 luvun 9 §:ssä säädetään henkilörekisteririkoksesta. Arkaluonteisten rikosrekisteritietojen käsitteleminen muun muassa tallentamalla tai kopioimalla ilman lain mukaista perustetta voi tulla rangaistavaksi henkilörekisteririkoksena.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta sääntelee viranomaisten hallussa olevien ja hankintamenettelyjen asiakirjojen julkisuutta ja salassapitoa sekä asiakirjojen luovuttamista. Kukin viranomainen ja toimija tulkitsee julkisuuslakia itse, ja viime kädessä asian ratkaisee tuomioistuin. Tietosuojavaltuutettu ei valvo tai tulkitse julkisuuslain säännöksiä.

Tietosuojavaltuutettu valvoo toimivaltansa puitteissa henkilötietojen lainmukaista käsittelyä sekä ohjaa ja neuvoo rekisterinpitäjiä ja rekisteröityjä henkilötietojen käsittelyä koskevissa asioissa. Lisäksi hän tekee ratkaisuja rekisteröityjen oikeuksien toteutumisesta. Tarkastusoikeuden toteuttamista tai tiedon korjaamista koskevissa asioissa päätökset ovat sitovia ja valituskelpoisia. Jos rekisterinpitäjä ei noudata tietosuojavaltuutetun ohjausta, tietosuojavaltuutettu voi ilmoittaa asian syytteen esenpanoa varten.

Uuden tietosuoja-asetuksen mukaisesti (sovelletaan 25.5.2018 alkaen) tietosuojaviranomainen valvoo asetuksen mukaista henkilötietojen käsittelyä ja voi määrätä hallinnollisia sanktioita, kuten antaa huomautuksen tai määrätä sakkoa rekisterinpitäjälle. EU:n tietosuoja sääntelyyn yhdenmukaisen soveltamisen varmistamiseksi perustetaan Euroopan tietosuojaneuvosto. Se voi tehdä sitovia päätöksiä asioissa, joissa on kyse henkilötietojen käsittelystä useamman jäsenvaltion alueella.

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet